

عنوان سند:	طرح درس
نام درس: آشنائی با تاریخ شفاهی، مفاهیم و روش‌های آن	
نام استاد: شفیقه نیک‌نفس	صفحه: ۱ از ۶

معرفی موضوع درس:

این درس به منظور آشنا ساختن دانشجویان با پژوهش تاریخ شفاهی و روش‌های اجرای آن تهیه شده است. همچنان که می‌دانیم سال‌های زیادی است که موضوع تاریخ شفاهی مورد توجه برخی سازمان‌های فرهنگی و پژوهشی قرار گرفته است و مورد استقبال افراد بسیاری نیز واقع شده است. این فعالیت در سازمان اسناد ملی ایران از سال 1371 شروع شده و تا به امروز در تهران و مدیریت‌های استانی سازمان انجام می‌شود.

به طور کلی موضوع تاریخ شفاهی، پس از وقوع انقلاب اسلامی در ایران مورد توجه قرار گرفت و به تدریج شیوع پیدا کرد. تاریخ شفاهی که فعالیتی پژوهشی و دارای روش‌شناسی خاص خود است، در ایران نه در دانشگاه‌ها و مراکز علمی، بلکه در سازمان‌ها و نهادهای اجرائی شکل گرفت. این وضعیت به دلیل وجود شرایط خاص سیاسی و اجتماعی در ایران و ضرورت‌های ناشی از آن بود. اولین اقدام به منظور ضبط تاریخ شفاهی ایران در دانشگاه هاروارد آغاز شد و پس از آن، در ایران نیز فعالیت‌های جامعی صورت گرفت.

عامل دیگری که موجب رشد سریع و فراگیر تاریخ شفاهی در ایران شد، وقوع جنگ تحمیلی ایران و عراق بود که یک رخداد بسیار بزرگ و اثرگذار در تاریخ معاصر ایران است. در حین جنگ فعالیت‌های صورت گرفته در جبهه، عملیات‌ها، فرماندهی و ... توسط افرادی با عنوان «راوی» که از جانب سپاه پاسداران اعزام می‌شدند، ضبط صوتی شد. پس از جنگ نیز فکر ثبت قهرمانی‌ها و رشادت‌های واحد نظامی و مردمی، ذهن نهادهای دست‌اندرکار جنگ را مشغول و به آنها انگیزه برگزاری برنامه‌هایی برای ضبط خاطرات فرماندهان، سربازان، بسیجیان، مهندسان جبهه و جنگ و غیره داد. از اینجا بود که برنامه‌های فراگیر تاریخ شفاهی برای ضبط خاطرات جنگ آغاز شد، خاطرات بسیاری در نقاط مختلف ایران ضبط شد، تعدادی از آنها به

عنوان سند:	طرح درس
نام درس: آشنائی با تاریخ شفاهی، مفاهیم و روش‌های آن	
نام استاد: شفیقه نیک‌نفس	صفحه: ۲ از ۶

چاپ رسید و مؤسسه‌ها و موزه‌های جدید تأسیس شد و فعالیت تاریخ شفاهی برای جمع‌آوری خاطرات مربوط به دفاع مقدس همچنان نیز ادامه دارد.

تاریخ شفاهی در ایران بیشتر از هر چیز، ضبط خاطرات سیاسی و نظامی را هدف قرار داده است و این در حالی‌ست که در خود پتانسیل‌هایی بسیار فراتر از اینها را دارد. امروزه از تاریخ شفاهی به عنوان ابزار بسیار مؤثر در گردآوری اطلاعات در حوزه‌های مختلف تاریخ اجتماعی استفاده می‌شود. چنانچه این قابلیت درک شود، بسیاری از طرح‌های پژوهش تاریخی با موضوعات جدید طراحی و قابلیت اجرا پیدا خواهند کرد که می‌توان گفت در این صورت، حوزه پژوهش تاریخی با یک انقلاب و انفجار اطلاعات مواجه خواهد شد.

در این درس شما با مفاهیم پایه‌ای، تعاریف، اصطلاحات، تاریخچه، کاربردها و روش‌های تهیه و اجرای طرح‌های تاریخ شفاهی آشنا خواهید شد.

عنوان بخش/جلسه 1: تاریخ شفاهی چیست؟

عناوین اجزای آموزشی SCO:

SCO1- مقدمه

SCO2- آشنائی بیشتر با تاریخ شفاهی

SCO3- تاریخ شفاهی منبع دست اول تاریخی است.

عنوان بخش/جلسه 2: تاریخچه و کاربردهای تاریخ شفاهی

عناوین اجزای آموزشی SCO:

SCO1- تاریخچه تاریخ شفاهی در جهان

SCO2- کاربردهای تاریخ شفاهی در جهان

SCO3- نمونه‌هایی از طرح‌های تاریخ شفاهی ایران

عنوان سند:	طرح درس
نام درس: آشنائی با تاریخ شفاهی، مفاهیم و روش‌های آن	
نام استاد: شفیقه نیک‌نفس	صفحه: ۳ از ۶

عنوان بخش/جلسه 3: تاریخ شفاهی در ایران

عناوین اجزای آموزشی SCO:

- SCO1- چگونگی به کارگیری از تاریخ شفاهی در ایران
- SCO2- آشنایی با سازمانها و مراکز فعال در حوزه تاریخ شفاهی
- SCO3- آشنایی با مفهوم خاطره، خاطره‌نگاری و خاطره تاریخ شفاهی

عنوان بخش/جلسه 4: روش کار در تاریخ شفاهی

عناوین اجزای آموزشی SCO:

- SCO1: ضرورت تهیه طرح پژوهشی تاریخ شفاهی و چگونگی تهیه طرح تاریخ شفاهی
- SCO2: ارکان طرح تاریخی

عنوان بخش/جلسه 5: مقدمات انجام مصاحبه

عناوین اجزای آموزشی SCO:

- SCO1: چگونگی برقراری ارتباط با مصاحبه شونده
- SCO2: چگونگی طراحی سؤال درباره مصاحبه شونده
- SCO3: نمونه سئوالات معمول در تاریخ شفاهی

عنوان بخش/جلسه 6: آغاز مصاحبه

عناوین اجزای آموزشی SCO:

- SCO1: ماهیت مصاحبه‌های تاریخ شفاهی
- SCO2: تجهیزات صوتی و تصویری ضبط مصاحبه
- SCO3: آداب و رفتار در جلسه مصاحبه

عنوان بخش/جلسه 7: روش‌های انجام مصاحبه

عناوین اجزای آموزشی SCO:

- SCO1: ارتباط رو در رو با مصاحبه شونده
- SCO2: نقش مصاحبه کننده در مصاحبه تاریخ شفاهی

عنوان بخش/جلسه 8: پیاده سازی متن مصاحبه

عنوان سند:	طرح درس
نام درس: آشنائی با تاریخ شفاهی، مفاهیم و روش‌های آن	
نام استاد: شفیقه نیک‌نفس	صفحه: ۴ از ۶

عناوین اجزای آموزشی SCO:

- SCO1: روش پیاده سازی
- SCO2: ویرایش و روش آن در تاریخ شفاهی
- SCO3: کاربرد علائم ویرایش فنی در تاریخ شفاهی

عنوان بخش/جلسه 9: حق مالکیت در تاریخ شفاهی - حفاظت و نگهداری منابع حاصل از

تاریخ شفاهی

عناوین اجزای آموزشی SCO:

- SCO1: مفهوم حق مالکیت در تاریخ شفاهی
- SCO2: وظیفه سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران در قبال مصاحبه شوندگان
- SCO3: روش‌های حفاظت و ساماندهی منابع تاریخ شفاهی

عنوان بخش/جلسه 10: ارزیابی و بررسی مصاحبه

عناوین اجزای آموزشی SCO:

- SCO1: ارزیابی و بررسی عملکرد مصاحبه شونده
- SCO2: ارزیابی و بررسی عملکرد مصاحبه کننده
- SCO3: بررسی کیفیت ضبط صوتی و تصویری
- SCO4: تجربه آموزی از مصاحبه‌های انجام شده

معرفی منابع به زبان فارسی:

1. اسماعیلی، حبیب‌الله و قادری، منیر: نقد تاریخی، تهران، انتشارات مؤسسه خانه کتاب، 1389.
2. حسن‌آبادی، ابوالفضل: تاریخ شفاهی در ایران: مشهد، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مراکز اسناد آستان قدس رضوی، 1385.
3. حسن‌آبادی، ابوالفضل: مجموعه مقالات پنجمین همایش تاریخ شفاهی ایران، مشهد، سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مراکز اسناد آستان قدس رضوی، 1387.
4. حضرتی، حسن - برومند اعلم، عباس: تاریخ‌شناسی و تاریخ‌نگاری، تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام، 1392.

عنوان سند:	طرح درس
نام درس: آشنائی با تاریخ شفاهی، مفاهیم و روش‌های آن	
نام استاد: شفیقه نیک‌نفس	صفحه: ۶ از ۶

5. عزیزی، غلامرضا: **تاریخ شفاهی دفاع مقدس**، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، 1390
6. دلاور، علی: **مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی**، چاپ یازدهم، تهران، انتشارات رشد، 1392
7. سامر، باربارا. دلبیو، کوینلن، مری کی: **راهنمای تاریخ شفاهی**، ترجمه رضا مهاجر، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، 1392.
8. مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگ و ادب پایداری: **مصاحبه در تاریخ شفاهی: مجموعه مقالات چهارمین نشست تخصصی و کارگاه آموزشی تاریخ شفاهی**؛ تهران، انتشارات سوره مهر، 1 388. نورایی، مرتضی و میرجعفری، حسین: **روش پژوهش در تاریخ**، تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، 1388.
9. هومن، حیدرعلی: **راهنمای تدوین گزارش پژوهشی**، رساله و پایان‌نامه تحصیلی. تهران، نشر پارسا، 1378

مقاله‌های مندرج در مطبوعات:

- نیک‌نفس، شفیقه: آشنایی با اداره آرشیو شفاهی؛ فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 15 نورایی، مرتضی: مقدمه ای بر فلسفه تاریخ شفاهی؛ فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 49-50 صالحی، پیمان: تاریخ خانوادگی؛ فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 54
- نیک‌نفس، شفیقه: درباره تاریخ شفاهی؛ فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 55
- حسن‌آبادی، ابوالفضل: معیارهای جهانی تاریخ شفاهی؛ فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 55
- ضیاء ظریفی، حسن: نقش مصاحبه‌کننده در گردآوری اطلاعات تاریخ شفاهی؛ فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 57
- نیک‌نفس، شفیقه: بزرگداشت یاد دکتر ناصر گیتی، فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 57
- محمدلو، رؤیا: آسیب‌های پیاده کردن متون مصاحبه‌های تاریخ شفاهی؛ فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 58
- نیک‌نفس، شفیقه: مهارت‌های مصاحبه تاریخ شفاهی؛ فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 60
- صالحی، پیمان: شیوه فهرست‌نویسی، رده‌بندی و منابع تاریخ شفاهی؛ فصلنامه گنجینه اسناد، شماره

شماره
شماره 64

عنوان سند:	طرح درس
نام درس: آشنائی با تاریخ شفاهی، مفاهیم و روش‌های آن	
نام استاد: شفیقه نیک‌نفس	صفحه: ۶ از ۶

محمدلو، رؤیا: گفتگو با رؤسای سازمان اسناد ملی ایران، فصلنامه گنجینه اسناد، شماره 65
رجبی، محمد حسن - نورائی نژاد، فاطمه: گفتگو با علامه محقق، علی دوانی، فصلنامه گنجینه اسناد،
شماره 65

نورائی، مرتضی؛ ابولحسنی ترقی، مهدی: مقایسه تحلیلی خاطره‌نگاری با تاریخ شفاهی، فصلنامه
گنجینه اسناد، دوره 20، شماره 4، شماره مسلسل 80.
ویژه نامه ها مجلات:

مجله زمانه، شماره 34، ویژه‌نامه تاریخ شفاهی
ماهنامه سوره، شماره 36، ویژه نامه تاریخ شفاهی،
ماهنامه کتاب ماه، شماره 118، ویژه‌نامه تاریخ شفاهی، اسفند 86
نشریه های الکترونیکی:

ماهنامه الکترونیکی صدا، جنگ خبری تاریخ شفاهی 1389-1388
فصلنامه الکترونیکی صدا، جنگ خبری تاریخ شفاهی 1389 تاکنون به نشانی:
<http://www.nlai.ir/Default.aspx?tabid=2824>
هفته نامه الکترونیکی تاریخ شفاهی به نشانی www.oral-history.ir

منابع به زبان اصلی:

1. Baum, Willa K. *Oral History for the Local Historical Society*. Alta Mira Press, 1987.
2. Baum, Willa K. *Transcribing and Editing Oral History*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press, 1977.
3. Neuenschwander, John H. *Oral History and the Law*. Oral History Association, 1993. Pamphlet Series #1, Oral History Association, Dickinson College
4. *Oral History Evaluation Guidelines*. Oral History Association, 1992. Pamphlet Series #3. Oral History Association, Dickinson College
5. Perks, Robert and Alistair Thomson. *The Oral History Reader*. 2nd Edition. New York: Routledge Press, 2006.
7. Ritchie, Donald A. *Doing Oral History*. New York: Oxford University Press, 2003.
8. Ritchie, Donald. *Guidelines and Principles of the Oral History Association*. Oral History Association, 1992.
10. Thompson, Paul. *The Voice of the Past: Oral History*. 2nd Edition. New York: Oxford University Press, 1988
12. Grele, Ronald J, ed. *Envelopes of Sound: Six Practitioners Discuss the Method, Theory, and Practice of Oral History and Oral Testimony*. Chicago: Precedent Publishers, 1975.

عنوان سند:	طرح درس
نام درس: آشنائی با تاریخ شفاهی، مفاهیم و روش‌های آن	
نام استاد: شفیقه نیک‌نفس	صفحه: ۶ از ۷

14. Howarth, Ken: History Handbooks, Oral History. *Uk, Sutton Publishing, 1998.*

وبگاه‌های معتبر:

www.columbia.edu/cu/lweb/oral دانشگاه کلمبیا

www.nla.gov.au/oh تاریخ شفاهی کتابخانه ملی استرالیا

<http://www.canoha.ca> انجمن تاریخ شفاهی کانادا

www.ohs.org.uk انجمن تاریخ شفاهی انگلیس

www.baylor.edu/oral_history مؤسسه تاریخ شفاهی دانشگاه بایلور

WWW.IOHANET.ORG انجمن بین‌المللی تاریخ شفاهی

